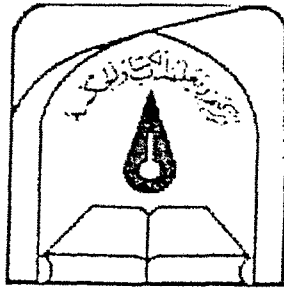

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٢٧
١٧٩٧
٢٥٥

۱۳۸۲ / ۵ / ۳۰

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

وزارت اطلاعات و آژانس علمی ایران
توسعه مدارک

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم قرآنی و حدیث

مفهوم و جایگاه شادمانی در بیان قرآن و حدیث

محمد قادری بافی

استاد راهنما:

دکتر محمد علی مهدوی راد

استاد مشاور:

دکتر نهله غروی نائینی

زمستان ۱۳۸۱

۴۸۱۱۸

تأییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد

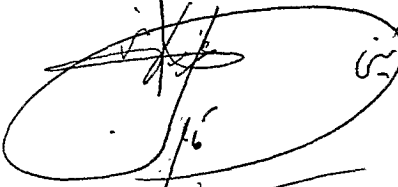
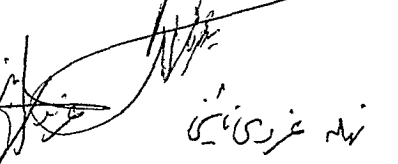
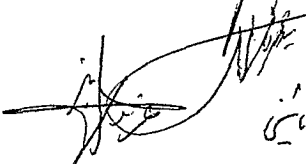
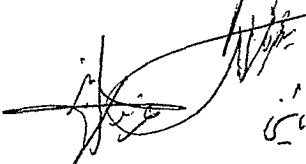
اعضاء هیئت داوران نسخه نهایی پایان‌نامه آقای محمد قادری بافی

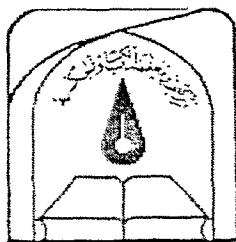
تحت عنوان: مفهوم و جایگاه شادمانی در بیان قرآن و حدیث

را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه

کارشناسی ارشد پیشنهاد می‌کنند.

اعضاء هیئت داوران:

	محمد علی مهدوی لاری	۱- استاد راهنما
	مهدي غزوي نائيني	۲- استاد مشاور
	کرام‌الله مافضی زاده	۳- استاد ناظر
	مهدي غزوي نائيني	۴- استاد ناظر
	مهدي غزوي نائيني	۵- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی- پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته علوم قرآنی و حدیث است که در سال ۱۳۸۱ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر محمدعلی مهدوی راد و مشاوره سرکار خانم دکتر نهله غروی نائینی از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب محمدقادر بافی دانشجوی رشته علوم قرآن و حدیث مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

تاریخ و امضاء

تقدیم به :

حصن حصین، آیت مبین، چشمه یقین، نور خدا
در ظلمت وحشتناک زمین، مهدی موعود (عجل
الله تعالی فرجه الشریف) که انتظار فرج او
شادی بخش دل‌های امیدوار مؤمنان است.

تقدیر و تشکر

اکنون که به یاری خداوند متعال و در سایهٔ توجّهات مولایم ابوالصالح المهدی (عجل الله تعالی فرجه) با تدوین این پایان‌نامه، در آغاز دوره‌ای جدید از تحصیل دانش قرار گرفته‌ام، بر خود لازم می‌دانم از همهٔ کسانی که مرا در انجام این مهمّ یاری رسانده‌اند قدردانی و تشکر نمایم:

از استاد بزرگوارم حجّت الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمدعلی مهدوی‌راد که راهنمایی این پایان‌نامه را بر عهده داشته و در طول دورهٔ کارشناسی ارشد و انجام این پژوهش از معلومات ایشان بهره‌ها برده‌ام.

از استاد ارجمند سرکار خانم دکتر نهله غروی نائینی که مشاورهٔ این پایان‌نامه را پذیرفته و در طول این مرحله از تحصیل از کلاسهای ایشان استفاده کرده‌ام.

از استاد عزیز و دوست گرامی‌ام حجّت الاسلام و المسلمین سید محمود مرویان حسینی که با صرف اوقات گرانبهای خویش و راهنماییهای سودمندانه‌شان راه را بر این حقیر هموار ساختند.

از تمام کسانی که در این مسیر پرفراز و نشیب دانش - از ابتدای زندگی‌ام - دستم را گرفته و کلمه‌ای را به من آموختند.

و در پایان از خانواده و همسر عزیزم که در این ایام پر زحمت و پرکار مرا همراهی نمودند.

چکیده :

شادمانی یکی از هیجانهای مثبت در وجود آدمی است که بر اندیشه، احساس و رفتار انسان اثر می‌گذارد. مفهوم شادمانی در قرآن و حدیث با واژه‌های گوناگونی مانند: فرح، سرور، بهجة، بشر و... به کار رفته است. شادمانی در زمینه‌ها و بسترهایی می‌روید که بدون تأمین بایسته این بسترها هرگز پایدار نخواهد بود.

اما جای این سؤال باقی است که آیا شادمانی با دینداری قابل جمع است و یا باید یکی را فدای دیگری نمود؟ انجام دستورات دینی بر نشاط آدمی می‌افزاید و یا از آن می‌کاهد؟ این پایان‌نامه مفهوم شادمانی و جایگاه آن را بررسی می‌کند.

آنچه از آموزه‌های دینی بدست می‌آید، می‌رساند که دین اسلام بر ایجاد زمینه‌ها و عوامل شادمانی و زدودن اندوه تأکید می‌کند و توجهی عمیق به این نیاز روانی انسان - در کنار سایر نیازها - دارد.

از مهمترین عنصرهای تشکیل دهنده شخصیت شادمان؛ می‌توان به چگونگی بینش وی نسبت به هستی نام برد. همچنین امیدواری، ایمان، احساس رضایت، عزت نفس در بدست آوردن و افزایش شادمانی، نقش مؤثری ایفا می‌کنند و دین نیز بر ایجاد این زمینه‌ها تأکید دارد. آنچه از گزاره‌های دینی درباره ستایش اندوه و نکوهش شادمانی وارد شده است، همه در راستای مشخص کردن جایگاه شادمانی مثبت و پرهیز از شادی منفی است. البته نباید جایگاه حزن و اندوه مثبت و سازنده را نادیده انگاشت.

کلید واژه‌ها: شادمانی، حزن، هیجان، افسردگی

فصل اوّل: کلیات (۱-۲۳)

- بخش اوّل: مقدمه : ۲.....
- بخش دوّم: مروری بر مطالعات انجام شده : ۱۵.....
- ۱-۲: بیان مسأله : ۱۵.....
- ۲-۲: سؤالهای تحقیق : ۱۵.....
- ۳-۲: بیان ضرورت تحقیق : ۱۵.....
- ۴-۲: فرضیه‌های تحقیق : ۱۶.....
- ۵-۲: هدفها : ۱۶.....
- بخش سوّم: «بایستگی شادی» ۱۶.....
- ۱-۳: موقّعیّت : ۱۷.....
- ۲-۳: تلاش و فعالیت : ۱۷.....
- ۳-۳: همبستگی مثبت با دیگر ابعاد رشد انسان : ۱۸.....
- ۴-۳: درمان بیماریها : ۱۹.....
- ۵-۳: تأثیر پذیری جامعه : ۲۰.....
- ۶-۳: بر قراری ارتباط با دیگران : ۲۱.....

۲۲.....: ۷-۳: مقابله با فشارهای زندگی :

۲۳.....: ۸-۳: کمک در امور معنوی :

فصل دوم: مفهوم شادی (۲۴-۹۷)

۲۵.....: بخش اول: واژه‌شناسی شادی :

۲۶.....: ۱-۱: بررسی واژه‌های شادی

۲۶.....: ۱-۱-۱: تبسم :

۲۶.....: ۲-۱-۱: بشر :

۲۷.....: ۳-۱-۱: بشاشة :

۲۸.....: ۴-۱-۱: بَطْر :

۲۸.....: ۵-۱-۱: بَهْجَة :

۲۹.....: ۶-۱-۱: حبور :

۳۰.....: ۷-۱-۱: سرور :

۳۱.....: ۸-۱-۱: ضحك :

۳۲.....: ۹-۱-۱: طرب :

۳۲.....: ۱۰-۱-۱: فرح :

۳۳.....: ۱۱-۱-۱: فکاهة :

۳۴.....: ۱۲-۱-۱: مَرَح :

۳۵.....: ۱۳-۱-۱: مزاح :

۳۵.....: ۱۴-۱-۱: نشاط :

۳۶.....: ۱۵-۱-۱: نضرة :

۳۶.....: ۲-۱: بررسی واژه‌های متضاد شادی

- ۳۷..... : ۱-۲-۱ : آسی
- ۳۷..... : ۲-۲-۱ : بکاء
- ۳۸..... : ۳-۲-۱ : حزن
- ۳۸..... : ۳-۱ : ترادف یا تضاد واژه‌ها
- ۳۹..... : ۱-۳-۱ : تقابلی واژه‌ها
- ۴۱..... : ۲-۳-۱ : ترادف واژه‌ها
- ۴۳..... : ۴-۱ : تفاوت بین واژه‌ها
- ۴۳..... : ۱-۴-۱ : «فرح» و «سرور»
- ۴۵..... : ۲-۴-۱ : «سرور» و «ابتهاج»
- ۴۵..... : ۳-۴-۱ : «نضرة» و «سرور»
- ۴۵..... : ۴-۴-۱ : «فرح» و «مرح»
- ۴۶..... : ۵-۴-۱ : «بطر» و «أشر»
- ۴۶..... : ۶-۴-۱ : «فرح» و «بطر»
- ۴۶..... : ۷-۴-۱ : «بشاشة» و «بشر الوجه»
- ۴۷..... : بخش دوم: شناسایی شادی
- ۴۸..... : ۱-۲ : شناسایی هیجان
- ۵۱..... : ۲-۲ : تعریف شادی
- ۵۶..... : ۳-۲ : انواع شادی
- ۵۶..... : ۱-۳-۲ : شادی طبیعی و اکتسابی
- ۵۷..... : ۲-۳-۲ : شادی پایدار و شادی گذرا
- ۵۹..... : ۳-۳-۲ : شادی مثبت و شادی منفی

- ۶۱: مفهوم شادی: ۱-۳-۳-۲
- ۶۱: الف) ستایش شادی:
- ۶۶: ب) نکوهش شادی:
- ۸۶: ج) آیات إخباری فقط:
- ۸۸: ۲-۳-۳-۲: جلوه‌های شادی در دنیا:
- ۸۸: الف: جلوه‌های مثبت:
- ۹۱: ب) جلوه‌های منفی:
- ۹۲: ۴-۲: توهم شادی:
- ۹۴: الف) ثروت:
- ۹۵: ب) تحصیلات:
- ۹۶: ج) شانس:
- ۹۷: د) شهرت و قدرت:
- ۹۷: هـ) نژاد:

فصل سوّم: منشأ شادی (۹۸-۱۷۰)

- بخش اوّل: زمینه‌های ایجابی شادی: ۱۰۰
- ۱-۱: ایمان: ۱۰۰
- ۲-۱: رضایت درونی: ۱۰۳
- ۳-۱: احساس عزّت نفس: ۱۰۶
- ۴-۱: کشف و تأمین متعادل نیازهای انسان: ۱۰۸
- ۵-۱: توجه به روابط اجتماعی پایدار: ۱۱۰
- ۶-۱: امیدواری: ۱۱۲

- ۷-۱: عاقبت اندیشی : ۱۱۵
- ۸-۱: نداشتن حالت رکود روحی : ۱۱۶
- بخش دوم: عوامل مادی شادی : ۱۱۷
- ۱-۲: ادراک بینایی : ۱۱۷
- ۱-۱-۲: رنگهای روشن : ۱۱۸
- ۲-۱-۲: منظره‌های طبیعی : ۱۲۰
- ۳-۱-۲: آراستگی : ۱۲۱
- ۴-۱-۲: بهره‌مندی از زیباییها : ۱۲۳
- ۵-۱-۲: تبسم و خوشرویی : ۱۲۴
- ۶-۱-۲: دیدن فرزند و دوستان : ۱۲۵
- ۲-۲: ادراک شنوایی : ۱۲۶
- ۱-۲-۲: صدای زیبا : ۱۲۶
- ۲-۲-۲: شوخی : ۱۲۷
- ۳-۲-۲: گفتگوهای دوستانه : ۱۲۸
- ۳-۲: ادراک بویایی : ۱۲۹
- ۱-۳-۲: خوشبو بودن : ۱۲۹
- ۲-۳-۳: مسواک زدن : ۱۳۱
- ۴-۲: ادراک چشایی : ۱۳۲
- ۱-۴-۲: تغذیه مناسب : ۱۳۲
- ۵-۲: ادراک بساوایی : ۱۳۳
- ۱-۵-۲: تحرک جسمی و ورزش : ۱۳۴

- ۱۳۶ ۲-۵-۲: بهره‌مندی جنسی :
- ۱۳۷ ۳-۵-۲: استحمام :
- ۱۳۷ بخش سوّم: عوامل معنوی :
- ۱۳۷ ۱-۳: انجام دادن وظایف رشدی :
- ۱۴۰ ۲-۳: احساس توانگری :
- ۱۴۱ ۳-۳: موفقیت :
- ۱۴۲ ۴-۳: تفریح و گردش :
- ۱۴۴ ۵-۳-۵: پاکیزگی :
- ۱۴۵ ۶-۳-۶: هدیه :
- ۱۴۶ ۷-۳: برخورداری از هدایت الهی :
- ۱۴۷ ۸-۳: محبت :
- ۱۴۷ ۹-۳: کار و فعالیت سالم :
- ۱۴۸ ۱۰-۳: پرهیز از عوامل اندوه :
- ۱۵۰ بخش چهارم: موانع شادی: [زمینه‌های سلبی شادی]
- ۱۵۱ ۱-۴: موانع شناختی :
- ۱۵۱ ۱-۱-۴: خودپنداری منفی:
- ۱۵۱ ۲-۱-۴: شادی‌های نشدنی :
- ۱۵۳ ۳-۱-۴: تکیه گاه نداشتن :
- ۱۵۳ ۴-۱-۴: باورهای خرافی :
- ۱۵۴ ۲-۴: موانع عاطفی:

- ۱۵۴ ۱-۲-۴: بی‌توجهی به زمینه‌ها و عوامل شادی
- ۱۵۵ ۲-۲-۴: اضطراب و نگرانی
- ۱۵۶ ۳-۲-۴: ناامنی روانی
- ۱۵۶ ۴-۲-۴: کمبود محبت
- ۱۵۶ ۳-۴: موانع رفتاری
- ۱۵۶ ۱-۳-۴: نداشتن الگوی رفتاری مناسب
- ۱۵۷ ۲-۳-۴: آگاهی نداشتن از رفتار مناسب
- ۱۵۸ ۳-۳-۴: کسالت
- ۱۵۹ ۴-۴: موانع توهمی شادی
- ۱۵۹ ۱-۴-۴: یاد مرگ و آخرت
- ۱۶۱ ۲-۴-۴: مذهب
- ۱۶۴ ۳-۴-۴: مراسم سوگواری ائمه (علیهم السلام)
- ۱۶۶ ۴-۴-۴: حجاب
- ۱۶۷ بخش پنجم: زمینه‌های شادی منفی
- ۱۶۷ ۱-۵: ثروت فراوان
- ۱۶۷ ۲-۵: فرار از تکلیف
- ۱۶۸ ۳-۵: غفلت و فراموشی
- ۱۶۹ ۴-۵: نفاق
- ۱۶۹ ۵-۵: غرور
- ۱۷۰ ۶-۵: توجه نداشتن به مرگ

فصل چهارم: پیامدهای شادی (۱۷۱-۱۹۰)

بخش اول: پیامدهای شادی مثبت : ۱۷۲

۱-۱: رویکرد مثبت به زندگی : ۱۷۲

۲-۱: شکوفایی خلاقیتها : ۱۷۳

۳-۱: توشه برای انجام وظایف : ۱۷۴

۴-۱: برقراری روابط صحیح اجتماعی : ۱۷۴

۵-۱: اعتماد به نفس : ۱۷۴

۶-۱: انبساط روحی : ۱۷۵

۷-۱: رعایت حقوق دیگران : ۱۷۵

۸-۱: سلامت جسمی و روحی : ۱۷۵

بخش دوم: پیامدهای شادی منفی : ۱۷۷

۱-۲: اندوه : ۱۷۷

۲-۲: عذاب الهی : ۱۷۷

۳-۲: تکبر و فخر فروشی : ۱۷۸

۴-۲: گمراهی : ۱۷۹

۵-۲: ناامیدی : ۱۷۹

۶-۲: برخوردهای تنش‌زا : ۱۸۰

۷-۲: ذلت و خواری : ۱۸۰

۸-۲: محبوب خدا نبودن : ۱۸۱

۹-۲: هلاکت : ۱۸۱